

جمهوری اسلامی ایران

مدیریت حوزه علمیه استان قم

رساله علمی سطح ۴

وظایف متقابل روحانیت و دولت اسلامی از منظر امام خمینی (ره)

با تأکید بر آیات و روایات

استاد راهنما: حضرت حجه الاسلام والمسلمین دکتر نوروزی

استاد مشاور: حضرت حجه الاسلام والمسلمین دکتر مهدوی زادگان

محقق: مهدی حیدری کبیری

سال تدوین ۱۳۹۷

چکیده

پژوهش حاضر با طرح این پرسش اساسی که وظایف متقابل روحانیت و دولت اسلامی در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره) چیست؟ این فرضیه را طرح می‌کند که میان روحانیت و دولت اسلامی پیوند اساسی برقرار است و طبعاً هر یک از این دو متغیر در قبال دیگری دارای وظایف و تکالیفی متقابل می‌باشد. رساله در تشریح این فرضیه با رویکردی تحلیلی، توصیفی به این نکته اشاره می‌کند که وحدت رهبری سیاسی و رهبری دینی در صدر اسلام از بدیهیات بوده، وجدایی رهبری سیاسی از رهبری دینی، پیامد نفوذ اندیشه های سکولار فرهنگ غرب در جامعه اسلامی است، که منجر به جدای دین از سیاست و به تبع آن منکر تعامل بین نهاد روحانیت و نهاد دولت، شده است.

این در حالی است که روحانیت شیعه در اعصار مختلف در تعامل با قدرت سیاسی رفتارهای متفاوتی را ایفا کرده است می‌توان به تعامل، جدایی و تعارض، مشارکت و نفوذ و همچنین انزوا اشاره کرد بنابراین می‌توان گفت روحانیت غالباً در طول تاریخ با توجه به فقدان مشروعیت دولت‌ها رابطه معارضه جویانه و موضع تقابل آمیز با دولت‌ها داشته است. و همکاری محدود با دولت‌ها از باب ضرورت و رعایت مصالح عمومی مسلمین بوده است.

با تشکیل دولت اسلامی در جمهوری اسلامی ایران، اولین نظام سیاسی بر پایه ولایت فقیه و بر مبنای فکری روحانیت شیعه استقرار یافته است، روحانیت در پدید آوردن این نظام سیاسی و تداوم آن نقش مهمی داشته و دارد، دولت اسلامی بر حسب وظیفه ذاتی خویش وابسته به آموزه های اسلامی است و تحقق نظام اسلامی بدون روحانیت وجود عینی ندارد و روحانیت با حفظ استقلال و توجه به جایگاه خویش با دولت اسلامی تعامل برقرار می‌کند و وظایفی را در مقابل دولت اسلامی بر عهده دارد. از جمله این وظایف می‌توان تولید، فکر اندیشه، پشتیبانی نظری و تبیین فقه حکومتی را نام برد و دولت اسلامی نیز در برابر روحانیت وظایفی از جمله: حفظ استقلال و جایگاه روحانیت، حمایت و پشتیبانی مادی و معنوی و فراهم نمودن زمینه هدایت جامعه را می‌توان از جمله وظایف دولت اسلامی در مقابل روحانیت دانست،

طراحی الگوی مناسب تعامل بین روحانیت و دولت اسلامی در قالب الگویی تحت عنوان **"الگوی نهادی پویا"** صورت گرفته است ، چگونگی تعامل پویا بین نهاد روحانیت با دولت اسلامی و توجه به موانع تعامل و لوازم تعامل نهادی پویا از جمله انفکاک ناپذیری تکالیف روحانیت با دولت اسلامی ، مورد بررسی قرار گرفته است . و دستیابی به این مهم ممکن نیست مگر این که نهاد روحانیت و همچنین نهاد دولت درک درست و کامل از وظایف خویش داشته باشند و در صدد عمل به آن وظایف و برآورده نمودن انتظارات دیگری برآیند..در صورتی که هر یک نسبت به وظایف خویش درک کامل نداشته یا در عمل به درک کامل و درست ، قصوری داشته باشند علاوه بر نا کارآمدی نهاد دیگر منجر به تضعیف خود نیز می شوند .

واژگان کلیدی: روحانیت، دولت اسلامی ، اندیشه سیاسی امام خمینی ، ولایت فقیه ، الگوی تعامل

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: مفاهیم و کلیات
۲	۱) کلیات
۲	۱/۱) بیان مسأله:
۴	۱/۲) ضرورت این انتخاب و انجام تحقق
۵	۱/۳) پیشینه تحقیق و امتیاز این پژوهش:
۹	۱/۴) سازماندهی تحقیق
۱۰	۱/۵) سؤالات تحقیق
۱۰	۱/۶) سؤالات فرعی:
۱۰	۱/۷) فرضیه تحقیق:
۱۱	۲) مفاهیم
۱۱	۲/۱) مفهوم روحانیت:
۱۵	۲/۳-۱) واژه مبلغ
۱۷	۲/۳-۴) طلبه
۱۸	۲/۳-۵) فقیه:
۱۹	۲/۳-۶) مجتهد
۱۹	۲/۳-۷) حوزه علمیه
۲۱	۲/۴) مفهوم دولت
۲۳	۲/۵) دولت اسلامی
۳۰	۲/۸) معنای سیاست
۳۲	۲/۹) مفهوم دین
۳۴	خلاصه و جمع بندی

فصل دوم: نقد و ارزیابی دیدگاه های درزمینه رابطه روحانیت و دولت از منظر امام

خمینی (ره) ۳۵

محور اول: نقد و بررسی دیدگاه جدایی روحانیت از دولت ۳۶

مقدمه ۳۶

روند شکل گیری جریان تفکیک دین از سیاست ۳۶

نکته دوم: تفاوت تلقی غرب و اسلام از روحانیت و دولت و از دین و سیاست ۴۰

پیوند دین و سیاست در نظریه امام خمینی ۴۲

تکلیف روحانیت، حضور در عرصه سیاست است ۴۴

رویکرد سکولاریسیم ۴۹

مسلمانان سکولار ۴۹

نقد استدلال به قرآن ۵۲

الف) آیات: ۵۲

ب) استدلال به سنت: ۵۷

اثبات ولایت سیاسی پیامبر صلی الله علیه در آیات قرآنی ۵۸

نقد و بررسی مسلمانان سکولار ۶۰

مهمترین ایراد ایده مسلمانان سکولار ۶۰

۱- پذیرش نسبیّت و فقدان معیار در اعتبار یابی معرفت های دینی ۶۰

۲- ناسازگاری درونی ۶۱

دلیل طرفداران جدایی دین از سیاست ۶۲

الف) استدلال به تقابل میان امامت و خلافت ۶۲

نقد و بررسی: ۶۳

ب) استدلال به تفاوت میان امور وحیانی و امور سیاسی ۶۴

نقد و بررسی ۶۴

ج) استدلال به خدشه دار شدن قداست دین ۶۶

- نقد و بررسی ۶۷
- محور دوم: نقد و بررسی دیدگاه نظارتی روحانیت نسبت به دولت ۶۹
- نظارت، عامل پیوند روحانیت و دولت اسلامی ۶۹
- نظارت و هدایت دولت از منظر امام خمینی (ره) ۷۱
- رویکرد نظارت فقیه ۷۲
- معنای نظارت ۷۴
- طرفداران نظارت فقیه ۷۶
- امام خمینی (ره) و نظارت فقیه ۸۱
- نقد نظریه نظارت فقیه ۸۴
- نقد استدلال به اصل عدم ولایت ۸۸
- محور سوم: نقد و بررسی دیدگاه رویکرد ابزاری دولت نسبت به روحانیت ۹۲
- نگاه ابزای به روحانیت (نظریه دولت سالاری) ۹۲
- خاستگاه نگاه ابزای به دین و روحانیت ۹۲
- فلسفه همکاری روحانیت شیعه با پادشاهان ۹۴
- نقد و بررسی دلیل همکاری روحانیت شیعه با پادشاهان ۹۵
- پیامدهای نگاه ابزای به دین ۱۰۳
- ۳- توجیه گر قدرت ۱۰۴
- تئوری سازی دین ابزای برای حکومت ۱۰۴
- رویکرد ابزای به دین ۱۰۶
- دیدگاه تعاملی بین روحانیت و دولت اسلامی ۱۰۷
- ضرورت بررسی دیدگاه تعاملی روحانیت با نظام اسلامی ۱۰۷
- سطوح تعامل روحانیت با نظام اسلامی ۱۰۸
- انواع تعامل روحانیت با نظام اسلامی ۱۰۹
- ۱- نظریه تعطیل ۱۰۹

۱۱۰	۲- نظریه جواز همکاری روحانیت با دولت ها و دولت اسلامی.....
۱۱۱	۳- نظریه نصیحت، حمایت، پشتیبانی از دولت اسلامی.....
۱۱۴	الگوی تعاملی روحانیت با دولت اسلامی.....
۱۱۵	نگاه دولت اسلامی به روحانیت.....
۱۱۶	امام خمینی و الگوی تعامل روحانیت و دولت اسلامی.....
۱۲۰	آسیب های مشارکت روحانیت در دولت اسلامی از منظر امام خمینی.....
۱۲۲	تحلیل و دسته بندی دیدگاه های متقابل روحانیت و دولت.....
۱۲۲	تطور تعامل روحانیت با دولت.....
۱۲۴	بررسی طبقه بندی موجود درباره ارتباط روحانیت و دولت اسلامی.....
۱۲۷	طبقه بندی دو وجهی دین دولتی و دولت دینی.....
۱۲۸	ارتباط نهاد دین و دولت.....
۱۲۸	ادغام نهاد دین و دولت.....
۱۲۹	تعامل نهاد دین و دولت.....
۱۳۶	فصل سوم: وظایف روحانیت در مقابل دولت اسلامی.....
۱۳۷	مقدمه:.....
۱۳۷	جایگاه روحانیت در دولت اسلامی.....
۱۳۸	راهبردهای تعامل روحانیت با دولت.....
۱۳۹	وظایف روحانیت در مقابل دولت اسلامی.....
۱۴۰	۱- تولید فکر و اندیشه.....
۱۴۳	۲- نیازسنجی پژوهشی دولت اسلامی.....
۱۴۵	۳- اجتهاد، تفقه در دین و حل و مشکلات دولت اسلامی.....
۱۴۶	ویژگی های اجتهاد کارآمد.....
۱۴۶	الف- فقاہت و اجتهاد همراه با زمان و مکان.....

ب- تبیین فقه حکومتی شاخصه مهم اجتهاد کارآمد وظیفه روحانیت در مقابل دولت اسلامی	۱۴۸
راهکارهای ناظر بر راس روحانیت یعنی مرجع تقلید	۱۴۹
ایجاد تحول در ارتباط دو جانبه مراجع با دولت اسلامی	۱۵۰
پر داختن به فقه حکومتی	۱۵۱
راهکار های ناظر به بدنه روحانیت	۱۵۲
۱- پاسخ به پرسش های نوظهور	۱۵۲
۲- توجه روحانیت به تاثیر فهم سیاسی در فقاہت	۱۵۳
۳- تبیین وحدت دیانت، فقاہت و سیاست	۱۵۴
۴- زمان شناسی، مسئله شناسی، وقت شناسی	۱۵۵
۵- تربیت مجتهدان مسلط به مسائل روز	۱۵۶
سومین وظیفه روحانیت طراحی الگوها و ساختارها براساس مبانی دینی	۱۵۶
وظیفه چهارم: تدوین سبک زندگی اسلامی در ساحت های مختلف	۱۵۹
وظایف نقش های نظارتی	۱۶۳
نظارت مستمر روحانیت بر ساختار قدرت	۱۶۴
نظارت روحانیت مانع بازگشت قدرت بیگانگان	۱۶۵
وظایف مدیریتی	۱۶۶
مدیریت فرهنگی	۱۶۶
۷-وظایف قضایی	۱۶۸
کارکرد مهم روحانیت ، تربیت قضات	۱۷۱
فصل چهارم: وظایف دولت اسلامی در مقابل روحانیت	۱۷۲
۱- حفظ استقلال و جایگاه روحانیت	۱۷۲
مقدمه	۱۷۳
تعریف "حفظ" روحانیت	۱۷۴

وظایف دولت اسلامی در برابر روحانیت.....	۱۷۵
۱- حفظ استقلال و جایگاه روحانیت.....	۱۷۵
برداشت های متعدد از استقلال روحانیت.....	۱۷۶
رویکرد های متعدد در استقلال روحانیت.....	۱۷۷
۲- وظایف حمایتی و پشتیبانی از روحانیت.....	۱۷۸
الف: حمایت و پشتیبانی مادی دولت اسلامی از روحانیت.....	۱۷۹
۳- ارجاع معضلات فکری و سیاسی به روحانیت.....	۱۸۳
۴- کسب هدایت فکری دولت اسلامی از روحانیت.....	۱۸۵
لوازم هدایت فکری دولت اسلامی.....	۱۸۷
الف: نظارت بر عمل کرد دولت.....	۱۸۷
ب: وارد نشدن به جریانات و جناح های سیاسی.....	۱۸۸
ج: توجه به مقتضایات زمان و مکان.....	۱۸۸
۵- درخواست الگو و سبک زندگی.....	۱۸۹
مفهوم سبک زندگی.....	۱۹۲
سبک زندگی کنونی ما در مواجهه با فرهنگ غرب.....	۱۹۳
نقش فقه در تدوین سبک زندگی.....	۱۹۴
فقه کار آمد و دولت کارآمد.....	۱۹۵
منشاء و آغاز، برای تحول در سبک زندگی.....	۱۹۵
فصل پنجم: طراحی الگوی مناسب در وظایف متقابل روحانیت و دولت اسلامی ۱۹۷	
جمع بندی و نتیجه گیری.....	۱۹۷
طراحی الگوی مناسب در وظایف متقابل روحانیت دولت اسلامی.....	۱۹۸
مقدمه.....	۱۹۸
موانع تعامل.....	۲۰۰
الف - نظریه دولت سالاری مطلق.....	۲۰۰

- ب-روحانیت سالاری مطلق (دین سالاری) ۲۰۱
- ج-سکولاریسم و جدایی روحانیت از دولت ۲۰۲
- د-دولت اسلامی منهای روحانیت ۲۰۲
- امام خمینی ونفی تز اسلام منهای روحانیت ۲۰۳
- نقد نظریه اسلام منهای روحانیت ۲۰۵
- لزوم رجوع به متخصص ۲۰۵
- عوامل و انگیزه های طرح اسلام منهای روحانیت ۲۰۷
- ۱- ساده انگاری دین وفهم آن ۲۰۷
- ۲- عملکرد متحجران و روحانی نمایان ۲۰۸
- طراحی الگو تعامل بین روحانیت ودولت اسلامی : تعامل نهادی پویا ۲۱۰
- لوازم تعامل نهادی ۲۱۴
- ۳- انفکاک نا پذیری تکالیف روحانیت و دولت اسلامی ۲۱۵
- ۴- کار آمدی دولت اسلامی وروحانیت ۲۱۶
- ۵- تعامل خیر خواهی نصیحت گری ۲۱۶
- ۶- تعامل امر به معروف ونهی از منکر ۲۱۸
- ۷- تعامل نظارت بر ساختار قدرت ۲۱۹
- ۸- به رسمیت شناختن تکرر های سیاسی در جامعه ۲۱۹
- شیوه تعامل ائمه اطهار علیم السلام با حاکمان زمان خویش ۲۲۰
- تعامل روحانیت ودولت اسلامی از منظر مقام معظم رهبری ۲۲۵
- نقد وبررسی سه الگوی رابطه روحانیت با نظام اسلامی از منظر مقام معظم رهبری ۲۲۶
- الگوی مطلوب "تعامل نهادی پویا" ۲۲۷
- منابع وماخذ ۲۳۴**